

3.2 Zaměstnanost

- *míra ekonomické aktivity i míra zaměstnanosti byla pod úrovní průměru České republiky a ve sledovaném období se snižovala*
- *z hlediska věku byla nejvyšší míra ekonomické aktivity ve věkové skupině 30 až 44 let (téměř 90 %), z hlediska vzdělání u osob vysokoškolsky vzdělaných (77 %)*
- *relativně nejvyšší pokles ekonomické aktivity byl ve věkové skupině 15 až 29 let (o 7,5 procentních bodů) a u osob se středním vzděláním s maturitou (o 6,5 bodu) a se základním vzděláním (o 3,9 bodu)*
- *více než 80 % zaměstnaných pracovalo v pozici zaměstnance*
- *podíl vysoce kvalifikovaných nemanuálních pracovníků ze zaměstnaných byl v mezikrajském srovnání v roce 2005 druhý nejvyšší*
- *výší průměrné mzdy byl Jihomoravský kraj na sedmém místě*
- *necelá 4 procenta ze zaměstnaných tvořili cizinci*
- *v oblasti dojíždky za prací z kraje vyjížděl vyšší počet osob než do něj za prací přijížděl*

Využití lidských zdrojů, které jsou v daném regionu k dispozici, lze charakterizovat úrovní zaměstnanosti. Místní trh práce však dává možnost uplatnění i cizincům, absorbuje i pracovní síly z okolních regionů. Na druhé straně je zde však lidský potenciál, který hledá uplatnění mimo region a za prací vyjíždí.

Zaměstnanost podle výběrového šetření pracovních sil

Na úvod je třeba uvést několik metodických poznámek. **Výběrové šetření pracovních sil** (VŠPS) je zdrojem informací o trhu práce zjišťovaných šetřením v domácnostech respondentů v místě bydliště (šetření se nevztahuje na osoby bydlící dlouhodobě v hromadných ubytovacích zařízeních), výběr zahrnuje cca 0,7 % všech trvale obydlených bytů v České republice. Metodika ukazatelů zjišťovaných VŠPS koresponduje s definicemi a doporučeními Mezinárodní organizace práce (ILO – International Labour Organization), je respektována i prováděcí metodika Eurostatu, která poskytuje výklad náplně konkrétních charakteristik trhu práce. V tabulkách s údaji z VŠPS jsou v jednotlivých letech uváděny průměrné roční údaje.

Pracovní síly (Labour Force) zahrnují všechny osoby ve věku 15 a více let, které splňují požadavky na zařazení mezi zaměstnané a nezaměstnané. **Zaměstnaní** jsou všechny osoby patnáctileté a starší, které během referenčního týdne příslušely mezi placené zaměstnané nebo zaměstnané ve vlastním podniku. Není přitom rozhodující, zda jejich pracovní aktivita měla trvalý, dočasný, sezónní či příležitostný charakter a zda měly jen jedno nebo více souběžných zaměstnání. Do skupiny zaměstnaných nejsou zahrnovány osoby na další mateřské (rodičovské) dovolené, jejichž postavení má podle metodiky ILO odlišný charakter. Za **nezaměstnané** se podle metodiky ILO považují všechny osoby patnáctileté a starší, které ve sledovaném období souběžně splňovaly tři podmínky – nebyly zaměstnané, hledaly aktivně práci a byly připraveny k nástupu do práce, tj. během referenčního období byly k dispozici okamžitě nebo nejpozději do 14 dnů pro výkon placeného zaměstnání nebo zaměstnání ve vlastním podniku.

Obecná míra nezaměstnanosti (ILO) procentuálním způsobem vyjadřuje podíl nezaměstnaných (čítatel) na celkové pracovní síle (jmenovatel). **Míra ekonomické aktivity** vyjadřuje podíl počtu zaměstnaných a nezaměstnaných (pracovní síly) na počtu všech osob starších 15-ti let. **Míra zaměstnanosti** vyjadřuje podíl počtu zaměstnaných na počtu všech osob starších 15-ti let.

Tab. 3.2.1 Ekonomická aktivita obyvatel (VŠPS)

	Celkem				z toho ženy			
	2000	2005	změna v %		2000	2005	změna v %	
			2005/ 2000	prům. roční			2005/ 2000	prům. roční
Obyvatelstvo ve věku 15 a více let celkem (tis. osob)	952,4	961,8	1,0	0,2	495,7	499,5	0,8	0,2
v tom:								
pracovní síla (ekonomicky aktivní)	568,3	559,1	-1,6	-0,3	253,5	245,4	-3,2	-0,6
v tom:								
zaměstnaní v NH	521,3	513,9	-1,4	-0,3	227,7	221,2	-2,9	-0,6
nezaměstnaní	47,1	45,2	-3,9	-0,8	25,7	24,2	-5,8	-1,2
ekonomicky neaktivní	384,1	402,6	4,8	0,9	242,2	254,1	4,9	1,0
v tom:								
důchodci	253,0	257,0	1,6	0,3	161,1	162,2	0,7	0,1
studenti	87,0	98,7	13,4	2,6	42,3	50,1	18,4	3,4
ostatní	44,1	46,9	6,3	1,2	38,8	41,8	7,7	1,5
Míra ekonomické aktivity celkem (%)	59,7	58,1	¹⁾ -1,5	x	51,1	49,1	¹⁾ -2,0	x
Míra zaměstnanosti celkem (%)	54,7	53,4	¹⁾ -1,3	x	45,9	44,3	¹⁾ -1,7	x

¹⁾ rozdíl 2005 - 2000 v proc. bodech

V roce 2005 na území Jihomoravského kraje žilo podle šetření VŠPS 961,8 tisíc obyvatel ve věku 15 a více let. Z tohoto počtu bylo 51,9 % žen. Počet obyvatel se v této skupině proti roku 2000 zvýšil o 9,4 tis. osob, tj. o 1,0 % (počet žen se zvýšil o 3,8 tis. osob, tedy o 0,8 %). Počet osob ekonomicky aktivních se ve sledovaném období snížil, míra ekonomické aktivity tak v roce 2005 dosáhla hodnoty 58,1 %, což bylo proti roku 2000 o 1,5 bodu méně. Velikost tohoto ukazatele se již tradičně významně liší podle pohlaví, jestliže u žen byla míra ekonomické aktivity v roce 2005 celkem 49,1 % (o 2,0 bodu méně než v roce 2000), pak u mužů to bylo 67,9 % (pokles proti roku 2000 o 1,0 bodu). Jihomoravský kraj byl v roce 2005 mírou ekonomické aktivity pod úrovní průměru České republiky (59,4 %) a ve srovnání s ostatními kraji až na 11. místě. Nejvyšší míra ekonomické aktivity byla v Karlovarském kraji (62,8 %), naopak nejnižší v kraji Zlínském (57,6 %).

Tab. 3.2.2 Zaměstnanost obyvatel podle věku a pohlaví (VŠPS)

	Zaměstnaní v NH (v tis. osob)				Míra zaměstnanosti v %		
	2000	2005	změna v %		2000	2005	rozdíl 2005 - 2000 ¹⁾
			2005/ 2000	průměrná roční			
Celkem	521,3	513,9	-1,4	-0,3	54,7	53,4	-1,3
v tom ve věku:							
15 - 29 let	138,8	110,9	-20,1	-4,4	52,1	44,9	-7,2
30 - 44 let	193,1	202,2	4,7	0,9	83,8	83,6	-0,2
45 - 59 let	174,7	182,2	4,3	0,8	72,3	75,2	2,9
60 a více let	14,7	18,6	26,7	4,8	6,9	8,1	1,2
Ženy	227,7	221,2	-2,9	-0,6	45,9	44,3	-1,7
v tom ve věku:							
15 - 29 let	57,8	43,9	-24,0	-5,3	44,4	36,3	-8,0
30 - 44 let	86,8	87,6	0,9	0,2	76,9	74,0	-2,9
45 - 59 let	78,5	84,0	7,0	1,4	63,5	68,1	4,6
60 a více let	4,6	5,6	21,2	3,9	3,6	4,1	0,5

¹⁾ v procentních bodech

Pokles počtu ekonomicky aktivních byl automaticky doprovázen růstem počtu ekonomicky neaktivních, v roce 2005 bylo těchto osob v kraji 402,6 tisíc, tedy o 4,8 % více ve srovnání s rokem 2000. Z tohoto počtu připadlo 63,8 % na důchodce a 24,5 % na studenty. Právě u kategorie studentů byl proti roku 2000 zaznamenán nejvyšší relativní nárůst (o 13,4 %). Co se věkové struktury týká, pak největší skupina ekonomicky neaktivních byla ve věku 60 a více let (52,4 %), následovala skupina 15 až 29 let (29,8 %), ve věku 30 až 44 let bylo 6,2 % a ve věku 45 až 59 let 11,5 % ekonomicky neaktivních.

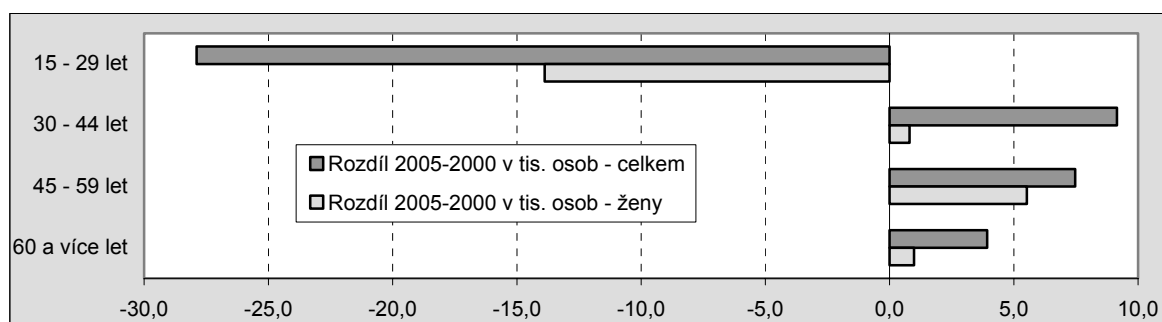
Tab. 3.2.3 Zaměstnanost obyvatel podle vzdělání a pohlaví (VŠPS)

	Zaměstnaní v NH (v tis. osob)				Míra zaměstnanosti v %		
	2000	2005	změna v %		2000	2005	rozdíl 2005 - 2000 ¹⁾
			2005/ 2000	průměrná roční			
Celkem	521,3	513,9	-1,4	-0,3	54,7	53,4	-1,3
z toho podle vzdělání:							
základní a bez vzdělání	40,1	27,2	-32,1	-7,4	19,1	14,0	-5,1
střední bez maturity	217,3	210,9	-2,9	-0,6	63,5	61,9	-1,5
střední s maturitou	187,9	185,6	-1,2	-0,2	66,5	60,8	-5,8
vysokoškolské	76,0	90,2	18,7	3,5	75,1	74,8	-0,4
Ženy	227,7	221,2	-2,9	-0,6	45,9	44,3	-1,7
z toho podle vzdělání:							
základní a bez vzdělání	25,7	17,0	-33,7	-7,9	18,1	13,2	-4,9
střední bez maturity	73,4	72,4	-1,3	-0,3	51,1	51,4	0,3
střední s maturitou	102,1	98,1	-3,9	-0,8	63,3	55,1	-8,1
vysokoškolské	26,6	33,7	26,6	4,8	68,8	66,2	-2,6

¹⁾ v procentních bodech

Také ekonomicky aktivní osoby je třeba posoudit z hlediska věkové skladby. Nejvyšší míra ekonomické aktivity byla samozřejmě ve věkových skupinách zahrnující věk 30 až 44 let (89,6 %) a ve věkové skupině 45 až 59 let (80,9 %). Ve věkové skupině 15 až 29 let bylo v roce 2005 ekonomicky aktivních 51,4 % osob, proti roku 2000 to byl podíl o 7,5 bodu nižší. Tento fakt lze přičítat zvyšující se snaze mladé generace o získání co nejvyššího stupně vzdělání. Nejnižší míra ekonomické aktivity byla ve skupině osob starších 60 let, 8,5 % v roce 2005 ale znamenalo podíl o 1,4 bodu vyšší. Důvodem zvýšení podílu je zřejmě na jedné straně úprava hranice věku odchodu do důchodu, na druhé straně v možných případech i snaha osob v důchodovém věku prodloužit si ekonomicky aktivní život.

Graf 11 Zaměstnaní v NH v Jihomoravském kraji podle věkových skupin (VŠPS)

Z pohledu na míru ekonomické aktivity osob v členění podle vzdělání jednoznačně vyplývá, že míra ekonomické aktivity roste se stupněm dosaženého vzdělání. V roce 2005 tak byl tento ukazatel nejvyšší u vysokoškolsky vzdělaných osob, nejnižší u osob se základním či nedokončeným vzděláním.

Počet ekonomicky aktivních představuje **možný potenciál** pracovních sil, skutečně **využitý potenciál** je potom počet zaměstnaných v národním hospodářství. V Jihomoravském kraji bylo v roce 2005 celkem 513,9 tisíc zaměstnaných osob, tvořily 91,9 % ekonomicky aktivních, což odpovídalo obecné míře nezaměstnanosti 8,1 %. Míra zaměstnanosti, což je podíl zaměstnaných z počtu osob starších 15-ti let, dosáhla 53,4 % a byla proti roku 2000 o 1,3 bodu nižší. Stejně jako u míry ekonomické aktivity byla i míra zaměstnanosti v Jihomoravském kraji pod úrovní průměru České republiky (54,7 %) a v žebříčku s ostatními kraji obsadil kraj až 10. místo. Nejvyšší míra zaměstnanosti byla v Hlavním městě Praze (59,9 %), nejnižší pak v Moravskoslezském kraji (50,3 %).

Tabulky 3.2.2 až 3.2.7 přibližují na základě výsledků VŠPS stav a vývoj skladby zaměstnaných osob v Jihomoravském kraji z hlediska věku, pohlaví, vzdělání, postavení v zaměstnání či podle odvětví činnosti. V roce 2005 tvořily ženy z celkového počtu zaměstnaných 43,0 %, jejich počet se proti roku 2000 snížil o 6,5 tisíce, tj. o 2,9 %. Věková skladba zaměstnaných se vcelku změnila, poklesl počet zaměstnaných ve věku 15 až 29 let (podíl poklesl z 26,6 % na 21,6 %), početní zastoupení ostatních věkových kategorií se zvýšilo, tím vzrostly i podíly – ve skupině 30 až 44 let z 37,0 na 39,3 %, ve skupině 45 až 59 let z 33,5 na 35,4 % a konečně ve věkové skupině nad 60 let z 2,8 na 3,6 %. Míra zaměstnanosti vzrostla ve dvou věkových skupinách (počínající věkem 45 let), procentuálně nejvyšší byla ve věkové skupině 30 až 44 let, a to 83,6 %.

Tab. 3.2.4 Míra ekonomické aktivity podle věkových skupin a vzdělání (VŠPS)

v %

	Celkem			z toho ženy		
	2000	2005	rozdíl 2005 - 2000 ¹⁾	2000	2005	rozdíl 2005 - 2000 ¹⁾
Celkem	59,7	58,1	-1,5	51,1	49,1	-2,0
v tom ve věku:						
15 - 29 let	58,9	51,4	-7,5	51,4	42,4	-9,0
30 - 44 let	91,2	89,6	-1,6	85,8	82,2	-3,6
45 - 59 let	77,0	80,9	3,9	68,4	73,5	5,1
60 a více let	7,1	8,5	1,4	4,0	4,5	0,5
z toho podle vzdělání:						
základní a bez vzdělání	22,8	18,9	-3,9	21,1	17,6	-3,5
střední bez maturity	69,8	68,5	-1,3	58,8	58,9	0,1
střední s maturitou	70,7	64,2	-6,5	67,7	58,8	-8,9
vysokoškolské	77,4	77,1	-0,3	71,7	69,3	-2,4

¹⁾ v procentních bodech

Zajímavý byl vývoj skladby zaměstnaných osob z hlediska dosaženého vzdělání. Nejvyšší relativní pokles počtu byl zaznamenán u skupiny osob se základním vzděláním (o 32,1 %), početně se snížily i skupiny osob se vzděláním středním bez maturity a s maturitou, nárůst počtu byl vykázán pouze u vysokoškolsky vzdělaných osob (zvýšení o 18,7 %). V roce 2005 tak mělo 5,3 % zaměstnaných základní vzdělání, 41,0 % střední bez maturity, 36,1 % střední s maturitou a 17,6 % zaměstnaných mělo vysokoškolské vzdělání. Právě podílem vysokoškoláků Jihomoravský kraj převyšuje průměr České republiky (14,6 %) a mezi ostatními kraji je po Hlavním městě Praze (29,2 % vysokoškoláků mezi zaměstnanými) na druhém místě. Nejnižší podíl vysokoškolsky vzdělaných ze zaměstnaných byl v Ústeckém kraji (8,5 %). Míra zaměstnanosti byla nejvyšší právě u osob s vysokoškolským vzděláním.

Tab. 3.2.5 Zaměstnaní v NH podle postavení v zaměstnání a sektorů (VŠPS)

v tis. osob

	Celkem			z toho ženy		
	2000	2005	změna 2005/2000 v %	2000	2005	změna 2005/2000 v %
Celkem	521,3	513,9	-1,4	227,7	221,2	-2,9
z toho podle postavení:						
zaměstnanci	437,1	431,2	-1,3	203,0	199,1	-1,9
zaměstnavatelé	24,6	19,4	-21,2	5,4	3,6	-33,7
osoby pracující na vlastní účet	52,5	58,0	10,4	15,7	15,0	-4,2
členové produkčních družstev	4,7	1,1	-76,8	2,0	0,1	-97,0
pomáhající rodinní příslušníci	2,4	4,2	80,0	1,7	3,4	102,4
z toho v sektoru (%):						
primárním	5,6	4,0 ¹⁾	-1,6	4,4	2,6 ¹⁾	-1,8
sekundárním	38,8	38,6 ¹⁾	-0,2	27,8	25,6 ¹⁾	-2,2
terciárním	55,6	57,3 ¹⁾	1,8	67,8	71,8 ¹⁾	4,0

¹⁾ rozdíl 2005 - 2000 v bodech

Struktura zaměstnaných podle postavení v zaměstnání se ve sledovaném období výrazně neměnila. Převažující část osob je v pozici zaměstnanců. Jejich počet se sice měnil, ale podíl z celku zůstal přibližně stejný (v roce 2000 představoval 83,8 % celku a v roce 2005 83,9 %). Druhou největší skupinou byly osoby pracující na vlastní účet (jejich podíl vzrostl z 10,1 % na 11,3 %). Ostatní skupiny přes velké relativní změny nedosahovaly významnější zastoupení. Je třeba však uvést 19,4 tisíc osob, které byly v roce 2005 v pozici

zaměstnavatelů (3,8 % celku). Z tohoto počtu však pouze 18,6 % tvořily ženy, z osob pracujících na vlastní účet ženy tvořily čtvrtinu.

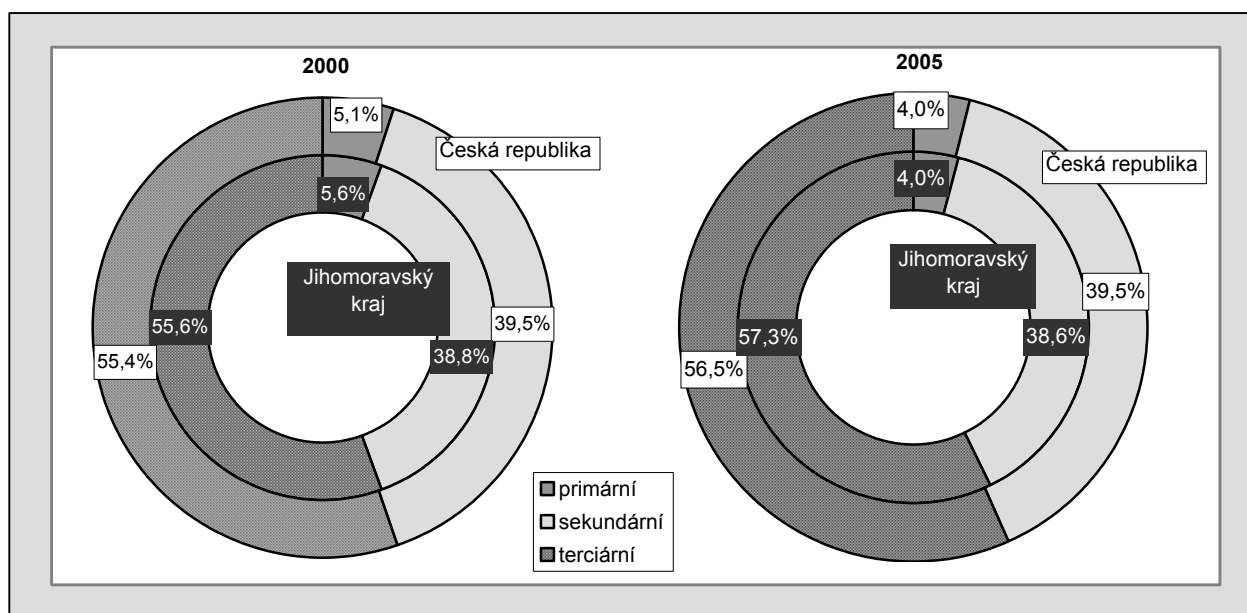
Tab. 3.2.6 Zaměstnaní v NH podle OKEČ (VŠPS)

v tis. osob

	Celkem			z toho ženy		
	2000	2005	změna 2005/2000 v %	2000	2005	změna 2005/2000 v %
Zaměstnaní v NH	521,3	513,9	-1,4	227,7	221,2	-2,9
z toho:						
zemědělství, myslivost a související činnosti	25,9	17,9	-31,0	9,3	5,2	-44,0
lesní hospodářství, rybolov, chov ryb	3,3	2,9	-11,5	0,6	0,5	-17,4
dobývání nerostných surovin	3,0	1,5	-49,3	0,3	0,1	-69,6
zpracovatelský průmysl	142,0	136,8	-3,7	56,5	49,3	-12,9
výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	7,8	8,1	4,0	2,0	2,7	32,4
stavebnictví	49,3	52,0	5,4	4,4	4,6	3,6
obchod, opr. motor. vozidel a spotřebního zboží	66,6	64,9	-2,6	33,7	34,5	2,3
pohostinství a ubytování	13,8	16,4	18,6	8,1	9,2	13,1
doprava, skladování, pošty a telekomunikace	31,5	38,5	22,2	10,2	12,1	18,5
peněžnictví a pojištnictví	10,5	9,6	-8,1	5,4	7,0	30,5
nemovitosti, pronáj., služ. pro podniky, výzkum a vývoj	34,9	38,7	10,9	14,8	14,7	-1,1
veřejná správa; obrana; sociální zabezpečení	39,1	34,7	-11,3	16,6	14,8	-10,7
školství	42,0	34,6	-17,7	29,1	25,3	-13,0
zdravotnictví, veter. a sociální činnosti	32,8	39,4	20,2	25,9	31,6	22,1
ost. veřejné, sociální a osobní služby	17,6	17,5	-0,6	9,9	9,3	-6,1

Téměř polovina ze všech zaměstnaných osob v Jihomoravském kraji v roce 2005 pracovala ve 3 odvětvích – ve zpracovatelském průmyslu působilo 26,6 % zaměstnaných, v odvětví obchodu, oprav motorových vozidel a spotřebního zboží to bylo 12,6 % a ve stavebnictví 10,1 % zaměstnaných osob. Z pohledu zastoupení žen existovaly obory ryze mužské – 93,7 % mužů v dobývání nerostných surovin a 91,2 % mužů ve stavebnictví, naopak i povětšinou ženské – 80,2 % žen ve zdravotnictví a 73,2 % žen ve školství. V obecném dělení v roce 2005 pracovalo v primární sféře 4,0 % zaměstnaných (proti roku 2000 pokles o 1,6 bodu), v sekundární 38,6 % (pokles o 0,2 bodu) a v terciární pak 57,3 % zaměstnaných (zvýšení o 1,8 bodu). Podíly zaměstnaných v jednotlivých sektorech korespondovaly s již dříve uvedenými podíly jednotlivých sfér na tvorbě hrubé přidané hodnoty v Jihomoravském kraji.

Graf 12 Struktura zaměstnanosti podle hlavních sektorů (VŠPS)

Přehled 3.2.7 přináší upravený pohled na klasifikaci zaměstnání. Pod vysoce kvalifikovanými pracovníky jsou zahrnuty třídy 1 až 3 (zákonodárci, vedoucí a řídící pracovníci, vědeckí a odborní duševní pracovníci, techničtí, zdravotničtí a pedagogičtí pracovníci), pod pracovníky s nižší kvalifikací jsou třídy 4 a 5 (nižší administrativní pracovníci, provozní pracovníci ve službách), osoby kvalifikované zahrnují třídy 6 až 8 (kvalifikovaní dělníci, řemeslníci, obsluha strojů a zařízení) a konečně osoby nekvalifikované zahrnují třídu 9 (pomocní a nekvalifikovaní pracovníci). Do hodnocení nejsou zařazeni příslušníci armády.

Tab. 3.2.7 Zaměstnaní v NH podle klasifikace zaměstnání KZAM (VŠPS)

v tis. osob

	Celkem			z toho ženy		
	2000	2005	změna 2005/2000 v %	2000	2005	změna 2005/2000 v %
Zaměstnaní v NH	521,3	513,9	-1,4	227,7	221,2	-2,9
z toho:						
nemanuální pracovníci	298,9	313,9	5,0	164,6	169,1	2,7
vysoce kvalifikovaní pracovníci	192,4	213,4	10,9	91,9	100,1	9,0
pracovníci s nižší kvalifikací	106,5	100,5	-5,6	72,7	69,0	-5,1
manuální pracovníci	218,0	198,5	-8,9	63,1	52,0	-17,5
osoby kvalifikované	181,9	166,8	-8,3	42,6	33,4	-21,6
osoby nekvalifikované	36,1	31,7	-12,0	20,5	18,6	-8,9

V roce 2005 celkem 61,1 % ze zaměstnaných tvořili nemanuální pracovníci (v roce 2000 to bylo 57,3 %), jejich počet se zvýšil, relativní nárůst dosáhl hodnoty 5,0 %. Vysoce kvalifikovaní pracovníci v roce 2005 tvořili nejpočetnější skupinu ze zaměstnaných, 213,4 tis. osob představovalo 68,0 % z nemanuálních pracovníků, resp. 41,5 % ze zaměstnaných (192,4 tis. osob v roce 2000 bylo 64,3 % z nemanuálních a 36,9 % ze zaměstnaných) a jejich počet vzrostl o 10,9 %. Byla to jediná kategorie z tohoto členění, u níž bylo zaznamenáno zvýšení počtu osob. Je nutno uvést, že v mezikrajském srovnání se Jihomoravský kraj řadí podílem vysoce kvalifikovaných pracovníků na druhé místo za Hlavní město Prahu.

Kvalifikované osoby z kategorie manuálních pracovníků byly v obou sledovaných letech druhou největší skupinou, v roce 2005 166,8 tis. osob tvořilo 84,0 % z manuálních pracovníků, resp. 32,5 % ze zaměstnaných (181,9 tis. osob v roce 2000 bylo 83,4 % z manuálních a 34,9 % ze zaměstnaných), jejich počet poklesl o 8,3 %. U osob nekvalifikovaných byl zaznamenán nejvyšší relativní pokles o 12,0 %, v roce 2005 tvořily 6,2 % ze zaměstnaných (v roce 2000 to bylo 6,9 % z celku).

Kvalifikace osob v závislosti na pohlaví ukazuje, že mezi osobami kvalifikovanými v kategorii manuálních pracovníků (řemeslníci a obsluha strojů) převažovali muži (v roce 2005 tvořili muži 80,0 %), u pracovníků s nižší kvalifikací (nemanuální pracovníci) naopak převažovaly ženy – 68,7 %, nadpoloviční většina žen byla i u osob nekvalifikovaných – 58,7 %. U vysoce kvalifikovaných pracovníků bylo 46,9 % žen a 53,1 % mužů, pouze v této kategorii se počet žen v roce 2005 zvýšil, v relativním vyjádření o 9,0 %.

Mzdy

Údaje o průměrných mzdách zaměstnanců jsou čerpány z výsledků zpracování čtvrtletních statistických výkazů a jsou uvedeny za všechny osoby zahrnuté do evidenčního počtu zaměstnanců u ekonomických subjektů podnikatelské sféry s 20 a více zaměstnanci, vč. zaměstnanců u soukromých podnikatelů nezapsaných do obchodního rejstříku. **Průměrný roční evidenční počet zaměstnanců** je vypočten jako aritmetický průměr z dvanácti měsíčních průměrných počtů (vypočítávají se jako součet denních stavů dělený počtem kalendářních dnů v měsíci). **Průměrná hrubá měsíční mzda** představuje podíl mezd bez ostatních osobních nákladů připadající na jednoho zaměstnance evidenčního počtu za měsíc. Do mezd se zahrnují základní mzdy a platy, příplatky a doplatky ke mzdě nebo platu, prémie a odměny, náhrady mezd a platů, odměny za pracovní pohotovost a jiné složky mzdy nebo platu, které byly v daném období zaměstnancům zúčtovány k výplatě. Jedná se o hrubé mzdy, tj. před snížením o pojistné na všeobecné zdravotní pojištění a sociální zabezpečení, zálohové splátky daně z příjmů fyzických osob a další zákonné nebo se zaměstnancem dohodnuté srážky.

Tab. 3.2.8 Průměrné měsíční mzdy zaměstnanců (fyzické osoby) podle OKEČ*)

	Průměrný evidenční počet zaměstnanců v roce 2005	Průměrná měsíční mzda zaměstnance (Kč)							
		2000	2005	změna v %		rozdíl proti průměru			
				2005/2000	průměrná roční	kraje (%)		ČR (%)	
						2000	2005	2000	2005
Celkem	315 185	12 088	16 984	40,5	7,0	x	x	88,8	89,3
v tom:									
zemědělství, myslivost a související činnosti	13 683	9 848	13 142	33,4	5,9	81,5	77,4	95,8	96,4
lesní hospodářství, rybolov, chov ryb	130	12 649	18 893	49,4	8,4	104,6	111,2	124,7	125,1
dobývání nerostných surovin	1 626	15 466	22 443	45,1	7,7	127,9	132,1	129,9	99,7
zpracovatelský průmysl	101 259	12 136	16 400	35,1	6,2	100,4	96,6	89,3	91,9
výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	5 372	15 613	19 270	23,4	4,3	129,2	113,5	94,0	79,9
stavebnictví	20 112	12 830	17 886	39,4	6,9	106,1	105,3	97,3	94,5
obchod, opr. motor. vozidel a spotř. zboží	42 360	11 502	15 679	36,3	6,4	95,2	92,3	67,0	82,7
pohostinství a ubytování	4 162	8 942	11 884	32,9	5,9	74,0	70,0	66,1	88,5
doprava, skladování, pošty a telekomunikace	11 581	12 732	16 383	28,7	5,2	105,3	96,5	89,8	79,7
peněžnictví a pojišťovnictví	1 747	21 506	31 374	45,9	7,8	177,9	184,7	206,3	84,0
nemovitosti, pronáj., služby	22 696	13 696	19 709	43,9	7,6	113,3	116,0	92,3	93,4
veřejná správa; obrana; sociální zabezpečení	17 659	12 902	19 242	49,1	8,3	106,7	113,3	50,3	86,3
školství	36 927	11 288	17 683	56,7	9,4	93,4	104,1	75,5	102,9
zdravotnictví, veter. a sociální činnosti	24 466	12 039	18 161	50,9	8,6	99,6	106,9	79,9	103,7
ost. veřejné, sociální a osobní služby	11 405	10 038	14 730	46,7	8,0	83,0	86,7	89,0	93,7

*) subjekty se sídlem na území kraje (bez podniků do 20 zaměstnanců)

V roce 2005 pracovalo v organizacích se sídlem v Jihomoravském kraji, které měly více než 20 pracovníků, celkem 315,2 tis. pracovníků, což bylo 9,8 % z celorepublikového počtu. Jejich průměrná měsíční mzda dosáhla částky 16 984 Kč, proti roku 2000 se zvýšila o 4 896 Kč, tj. o 40,5 %. Ročně se tak zvyšovala v průměru o 7,0 %. V porovnání s průměrnou mzdou v České republice (v roce 2005 činila 19 024 Kč) však dosahovala pouze 89,3 % její výše, mezi ostatními kraji byla až na 7. místě. Nejvyšší mzdy byly vypláceny v Hlavním městě Praze (23 933 Kč), naopak nejnižší v Karlovarském kraji (16 002 Kč). Paradoxem bylo, že i druhá nejvyšší mzda (ve Středočeském kraji 18 634 Kč) je pod úrovní průměru mzdy v ČR – důvodem je především fakt, že v Hlavním městě Praze je evidováno 919,8 tis. zaměstnanců, což je 28,5 % z celkového počtu zaměstnanců v ČR a že mzdová úroveň v hlavním městě patří mezi nejvyšší.

Rozdílnost výše mezd v jednotlivých odvětvích činnosti a odchylka od průměrné mzdy v kraji je z tab. 3.2.8 zřejmá. Nejnížší mzda byla v roce 2005 byla vykázána v oboru pohostinství a ubytování (11 884 Kč) a dosahovala jen 70,0 % krajského průměru. Nejvyšší pak v peněžnictví a pojišťovnictví, 31 374 Kč převyšovalo krajský průměr o 84,7 %. Rozdíl 19 490 Kč mezi krajními hodnotami jinak znamená, že mzda v pohostinství dosahovala pouze 37,9 % mzdy v peněžnictví, resp. v peněžnictví byla mzda 2,6-krát vyšší než v pohostinství.

Ze srovnání průměrných mezd v jednotlivých odvětvích s průměry dosaženými v České republice vyplývá, že pouze ve třech odvětvích byly mzdy v kraji nad republikovými hodnotami. Kromě lesního hospodářství, rybolovu a chovu ryb, které bylo počtem pracovníků zanedbatelné, to bylo odvětví školství a zdravotnictví, tedy oborů, kde pro státní sektor platí jednotný systém odměňování a odchylky mohou být tvořeny jen sektorem soukromým. Ve zbylých 12 odvětvích činnosti byla mzda pod úrovní republiky, nejvíce v odvětví dopravy, skladování, pošt a telekomunikací, kde dosáhla necelých 80 % průměru České republiky. Obor peněžnictví a pojišťovnictví, tedy obor s nejvyšší úrovní mezd v kraji, dosáhl 84,0 % průměru republiky v této oblasti (37 366 Kč).

Tab. 3.2.9 Hodinové náklady práce

v Kč/hod

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Index 2005/2000
Náklady práce celkem	108,31	139,80	144,40	152,74	160,91	170,64	157,5
v tom:							
přímé náklady	77,22	98,89	102,60	108,22	113,99	122,58	158,7
sociální požitky	1,43	2,27	2,23	2,24	2,48	3,18	222,4
sociální náklady a výdaje	28,64	37,21	38,35	40,97	43,17	43,51	151,9
personální náklady a výdaje	1,10	1,40	1,31	1,44	1,51	1,64	149,1
daně a dotace	-0,08	0,03	-0,09	-0,13	-0,24	-0,27	x

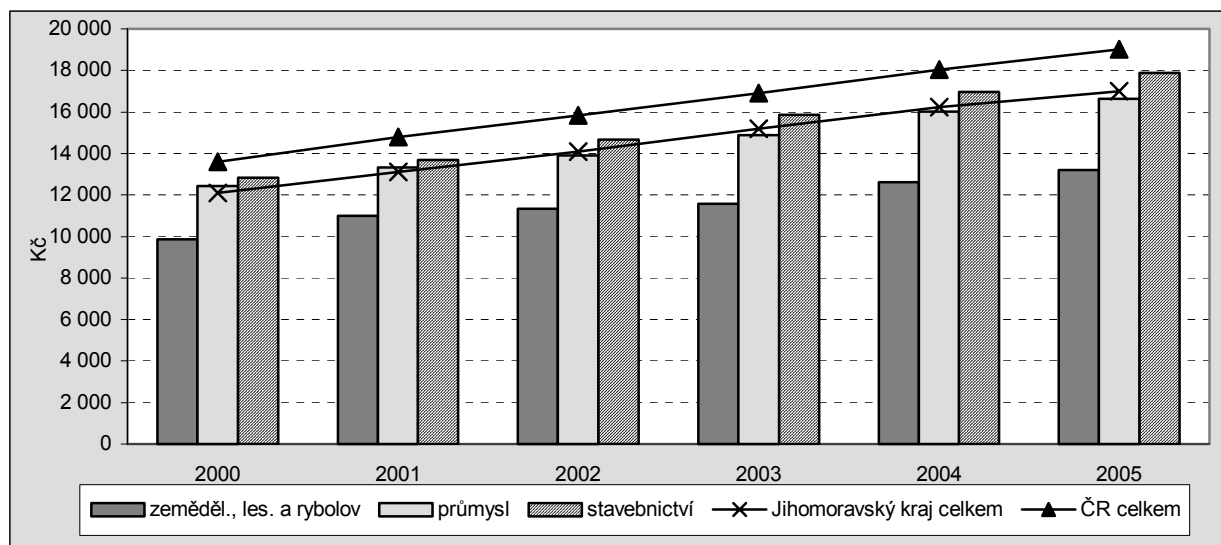
Náklady práce, ať již hodinové či měsíční, zahrnují přímé náklady (mzdy a platy včetně naturální mzdy započtené do výdělku, náhrady mzdy za neodpracované hodiny), sociální požitky, sociální náklady a výdaje (zákonné a dobrovolné), personální náklady a výdaje a daně a dotace související se zaměstnáváním lidí. Údaje jsou výsledkem šetření, kde zpravodajskými jednotkami byly ekonomické subjekty podnikatelské sféry zapsané do obchodního rejstříku a ekonomické subjekty nepodnikatelské sféry. Šetření zahrnovalo všechna odvětví národního hospodářství a všechny velikostní skupiny zpravodajských jednotek (u jednotek, které měly do 500 zaměstnanců, bylo šetření výběrové a u jednotek s 500 a více zaměstnanci bylo šetření plošné).

Tab. 3.2.10 Měsíční náklady práce na 1 zaměstnance

v Kč/měsíc na 1 zaměstnance

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Index 2005/2000
Náklady práce celkem	17 723	20 002	21 040	22 097	23 393	24 976	140,9
v tom:							
přímé náklady	12 650	14 149	14 950	15 656	16 572	17 941	141,8
sociální požitky	267	325	325	324	361	465	174,2
sociální náklady a výdaje	4 659	5 323	5 587	5 927	6 276	6 370	136,7
personální náklady a výdaje	157	201	191	208	219	240	152,9
daně a dotace	-10	4	-13	-18	-35	-40	x

Vývoj nákladů práce byl v podstatě shodný s vývojem průměrných mezd, zjednodušeně řečeno, šlo o odlišný úhel pohledu na oblast související s odměňováním práce zaměstnanců. Náklady práce na 1 zaměstnance byly vždy nejvyšší v Hlavním městě Praze, úroveň nákladů v Jihomoravském kraji se v jednotlivých letech v porovnání s ostatními kraji pohybovala na šestém až osmém místě.

Graf 13 Průměrná hrubá měsíční mzda (fyzické osoby)

Zaměstnanost cizinců

Pracovní trh v jednotlivých krajích dává možnost uplatnění i cizincům. Počty cizinců v regionu vycházejí z podkladů Ředitelství služby cizinecké a pohraniční policie Ministerstva vnitra ČR. Údaje o jejich zaměstnanosti na území republiky vycházejí z evidence Ministerstva práce a sociálních věcí ČR o vydaných povoleních k zaměstnání cizinců, z údajů úřadů práce, které evidují nástup cizinců k výkonu práce a z evidence Ministerstva průmyslu ČR o cizincích s živnostenským oprávněním.

V roce 2005 žilo na území Jihomoravského kraje 24,2 tis. cizinců (údaj bez osob s platným azylem), jejich počet se proti roku 2001 zvýšil o 6,5 tis. osob, tj. o 36,4 %. Ve srovnání s ostatními kraji to byl třetí nejvyšší počet cizinců po Hlavním městě Praze (89,9 tis. osob) a Středočeském kraji (35,3 tis. osob) a činil 8,7 % z celkového počtu v republice (278,3 tis. osob). Z celkového počtu bydlících cizinců v kraji bylo 19,5 tis. osob (tj. 80,4 %) ekonomicky aktivních, jejich počet vzrostl od roku 2001 o téměř jednu čtvrtinu (o 3,6 tis. osob). Zaměstnávání cizinců je jev vysoce společensky sledovaný, ovšem počet zaměstnaných cizinců, resp. jejich podíl na celkovém počtu pracujících je relativně nízký. V porovnání s počtem zaměstnaných podle údajů z VŠPS (513,9 tis. osob) tvoří pracující cizinci 3,8 % ze zaměstnaných celkem.

Tab. 3.2.11 Pracující cizinci

	2001	2002	2003	2004	2005	Rozdíl 2005-2000 v procentních bodech
Pracující cizinci celkem	15 827	13 050	13 467	15 083	19 472	¹⁾ 23,0
v tom (%):						
v postavení zaměstnanců ²⁾	70,5	66,1	64,4	66,1	70,3	-0,2
s platným živnostenským oprávněním	29,5	33,9	35,6	33,9	29,7	0,2
Podíl pracujících cizinců (%) ³⁾	89,1	65,1	59,4	63,1	80,4	-8,7

¹⁾ změna v %

²⁾ vydaná povolení k zaměstnání + registrace občanů SR

³⁾ pracující cizinci z celkového počtu cizinců (bez osob s platným azylem)

Více jak 70 % pracujících cizinců jsou osoby v postavení zaměstnanců. Od roku 2001 do roku 2003 se jejich podíl snižoval, ovšem v posledních dvou letech se podíl opět zvyšuje. Necelých 30 % pracujících cizinců jsou osoby s platným živnostenským oprávněním, ve sledovaném období byl jejich podíl nejvyšší v roce 2003 (35,6 %). Poměr zastoupení zaměstnanců a živnostníků v roce 2005 v kraji byl shodný se zastoupením těchto kategorií v rámci České republiky, ovšem např. v Ústeckém kraji vlastnilo téměř 58 % zaměstnaných cizinců živnostenské oprávnění, v Karlovarském kraji to bylo dokonce téměř 62 % zaměstnaných cizinců. Na druhé straně v Pardubickém kraji živnostenské oprávnění vlastnila jen pětina zaměstnaných cizinců.

Otázkou je, jakou roli hraje zaměstnávání cizinců v jednotlivých podnicích, především cizinců v postavení zaměstnanců. Na jedné straně se tímto způsobem pokrývá potřeba nedostatkových profesí mnohdy vysoce kvalifikovaných, tento způsob je pro využití lidských zdrojů prospěšný, zvyšuje konkurenci v uplatnění pracovních sil a je motivující pro zvyšování kvalifikace a kvality lidských zdrojů. Na druhé straně, a zřejmě ve většině případů, jsou tímto způsobem pokryty potřeby pomocné, méně kvalifikované a tím i méně odměňované práce. Zde se naskytá často diskutovaná otázka, zda by volné pracovní síly z místních zdrojů z řad nezaměstnaných byly schopny, resp. ochotny tuto práci zastat. Tuto stránku však informační zdroje neodhalují.

Dojížděka za prací

Využití lidských zdrojů, které jsou v regionu k dispozici, předpokládá, že většina zaměstnaných osob v kraji nachází uplatnění především na krajském trhu práce. Přirozené ovšem je, že část zaměstnaných osob za prací z kraje vyjíždí (širší možnost uplatnění, výhodnější finanční podmínky). Na druhé straně do kraje pracující přijíždí, když platí již uvedené důvody pro cestu za prací a nebo v domovském kraji nenajdou pro sebe odpovídající možnosti. Oblast dojížděky za prací je průběžně sledována ve výběrovém šetření pracovních sil (VŠPS), dále je součástí zpracovaných výsledků sčítání lidu, domů a bytů (SLDB), jež naposledy proběhlo v roce 2001.

Tabulka 3.2.12 obsahuje údaje o dojížděce za prací zjištěných na základě VŠPS. Podle tohoto šetření bylo v roce 2005 v Jihomoravském kraji 512,4 tis. osob zaměstnaných v civilním sektoru, proti roku 2000 se tento počet snížil o 4,5 tis. osob, tj. o 0,9 %. Z počtu zaměstnaných za prací z kraje vyjíždělo 19,4 tis. osob, což

bylo o 4,5 tis. osob, tedy o 16,9 % více. Vyjíždějící tvořili 3,8 % ze zaměstnaných, jejich podíl proti roku 2000 vzrostl o 0,6 bodu. Z uvedeného vyplývá, že v roce 2005 celkem 493,0 tis osob bydlelo a zároveň pracovalo v Jihomoravském kraji. Proti roku 2000 se tento počet snížil o 7,3 tis. osob, tj. o 1,5 %.

Nejvyšší počet vyjíždějících ve sledovaném období směřoval do Hlavního města Prahy, podíl z celku se v jednotlivých letech sice měnil, ale v průměru to byla více než čtvrtina vyjíždějících. Následoval kraj Zlínský, kam v průměru mířilo 16 % vyjíždějících za prací a kraj Vysočina – v průměru 14 % z vyjíždějících za prací. Sousední kraje (ke dvěma uvedeným navíc Olomoucký, Pardubický a Jihočeský) se v součtu staly cílem dojížděky za prací přibližně 45 % vyjíždějících osob.

Tab. 3.2.12 Dojížděka za prací (VŠPS)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Index 2005/2000
Zaměstnaní¹⁾ celkem (tis. osob)	516,9	503,5	505,7	506,2	506,4	512,4	99,1
Vyjíždějící z kraje (tis. osob)	16,6	17,0	18,9	16,5	17,4	19,4	116,9
v % ze zaměstnaných	3,2	3,4	3,7	3,3	3,4	3,8	²⁾ 0,6
z toho do kraje Hl. m. Praha (tis. osob)	4,7	3,9	3,7	4,8	5,2	4,9	104,3
v % z vyjíždějících z kraje	28,3	22,9	19,6	29,1	29,9	25,3	²⁾ -3,1
Dojíždějící do kraje (tis. osob)	13,5	14,2	15,1	17,3	14,5	17,6	130,4
z toho: z kraje Vysočina (tis. osob)	5,6	5,4	5,7	8,7	6,7	8,0	141,3
v % z dojíždějících do kraje	41,8	38,2	37,6	50,1	46,4	45,3	²⁾ 3,5
ze Zlínského kraje (tis. osob)	2,4	2,4	2,7	4,1	2,6	2,6	109,3
v % z dojíždějících do kraje	17,7	16,9	17,6	23,6	18,2	14,9	²⁾ -2,9
Saldo dojížděky kraje (tis. osob)	-3,1	-2,8	-3,8	0,8	-2,9	-1,8	58,1

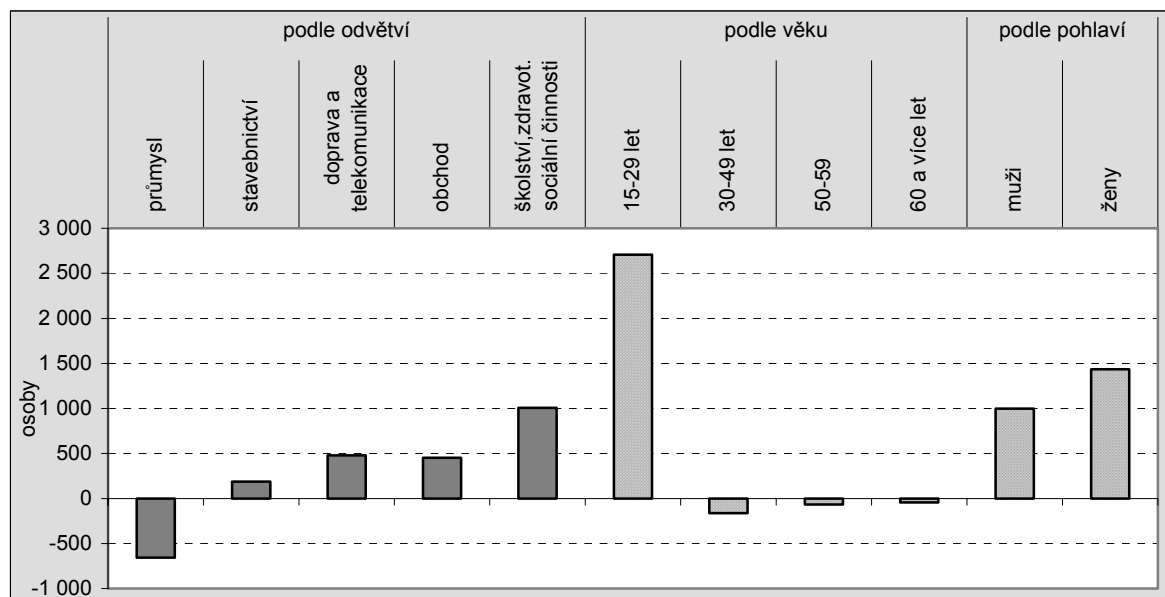
¹⁾ zaměstnaní v civilním sektoru

²⁾ rozdíl 2005 - 2000 v procentních bodech

Do Jihomoravského kraje v roce 2005 za prací dojíždělo 17,6 tis. osob, počet dojíždějících se postupně zvyšoval, byl o 4,1 tis. osob (o 30,4 %) vyšší než v roce 2000. Největší počet osob dojížděl z kraje Vysočina (v roce 2005 45,3 %, průměrně ve sledovaném období pak 43 %), následovali dojíždějící ze Zlínského kraje (v průměru 18 %) a z Olomouckého kraje – (v průměru 14 %). Ze sousedních pěti krajů pochází zhruba 87 % dojíždějících. Dojíždějící za prací a zaměstnaní pracující a bydlící v kraji v souhrnu udávají počet obsazených pracovních míst. V roce 2005 jich bylo 510,6 tisíc, proti roku se jejich počet snížil o 3,2 tis. míst, tj. o 0,6 %. Podle výsledků VŠPS tak ve sledovaných letech s výjimkou roku 2003 byl počet obsazených pracovních míst nižší, než počet zaměstnaných.

Údaje o dojížděce zjištěné ze SLDB 2001 jsou obsahem tabulek 3.2.13 a 3.2.14. Výsledky se mohou od údajů z VŠPS samozřejmě lišit, neboť sčítání postihuje stav zjištěný k 1. 3. 2001, kdežto VŠPS pracuje s dopočetnými ročními průměry za jednotlivé roky sledovaného období. Ve výsledcích sčítání je navíc oblast dojížděky za prací zpracována mnohem detailněji.

Graf 14 Mezikrajské saldo dojížděky za prací podle odvětví, věku a pohlaví (SLDB 2001)

Ke dni sčítání bylo v Jihomoravském kraji evidováno 510,2 tis. zaměstnaných osob, z tohoto počtu 194,3 tis. osob vyjíždělo za prací mimo obec svého bydliště (38,1 % zaměstnaných). Intenzita vyjížděky byla vyšší u mužů, za prací do jiné obce vyjíždělo 41,8 % z nich, ze zaměstnaných žen vyjíždělo pouze 33,5 % žen. Z pohledu frekvence více než čtvrtina vyjíždějících za prací vyjíždělo denně, u žen bylo procento denní vyjížděky o 7,8 bodu vyšší. Za prací do obcí v rámci Jihomoravského kraje vyjíždělo 88,2 % z vyjíždějících, za hranice kraje vyjíždělo 10,1 % z vyjíždějících a 1,7 % vyjíždějících jezdila za prací do zahraničí. Do jiného kraje či do zahraničí vyjížděli především muži, tvořili více než 70 % celku.

Z jiných krajů do Jihomoravského kraje mířilo za prací 22,1 tis. osob (69 % z nich byli muži). Saldo dojížděky (rozdíl mezi počtem dojíždějících z jiných krajů a počtu vyjíždějících do jiných krajů – tedy mezikrajské saldo) bylo kladné a činilo 2,4 tis. osob (do mezikrajského salda není ovšem započítána vyjížděka za prací do zahraničí, která výsledné saldo významně ovlivňuje). Strukturu vyjíždějících a dojíždějících, resp. strukturu salda mezikrajské dojížděky z několika pohledů ukazuje tabulka 3.2.14. Z uvedeného vyplývá, že za prací jezdí spíše mladší věkové kategorie, z pohledu odvětví pak zejména pracující v oblasti průmyslu a stavebnictví.

Tab. 3.2.13 Dojížděka za prací (SLDB 2001)

	Zaměstnané osoby	Vyjíždějící z obce za prací						Dojíždějící do obce za prací			
		celkem	v % ze zaměstnaných osob	z toho denně ¹⁾ (%)	v tom počet vyjíždějících			celkem	z toho denně (%)	v tom počet dojíždějících	
					v rámci kraje	do jiného kraje	do zahraničí			v rámci kraje	z jiného kraje
Kraj celkem	510 169	194 268	38,1	83,5	171 338	19 642	3 288	193 415	82,8	171 338	22 077
v tom:											
muži	281 919	117 779	41,8	80,4	101 417	14 229	2 133	116 645	80,1	101 417	15 228
ženy	228 250	76 489	33,5	88,2	69 921	5 413	1 155	76 770	86,9	69 921	6 849

¹⁾ z vyjíždějících v rámci ČR

Kladné saldo mezikrajské dojížděky také znamená, že v kraji jsou regiony, v nichž jsou koncentrovány pracovní příležitosti, města, která tvoří centra dojížděky za prací. Okolo centra dojížděky jsou spádové obce, spolu pak vytváří tzv. pracovní mikroregion. Z podrobného zpracování dojížděky za prací z výsledků SLDB 2001 bylo vytipováno 26 center dojížděky. Bylo to 21 měst, které plní úlohu obce s rozšířenou působností, navíc pak města Adamov, Bzenec, Letovice, Modřice a Strážnice. Pracovních mikroregionů bylo na základě proudů dojížděky za prací vytipováno 16, přičemž největší pracovní mikroregion Brno v sobě zahrnoval 9 center dojížděky (Adamov, Brno, Kuřim, Modřice, Pohořelice, Rosice, Slavkov u Brna, Šlapanice a Židlochovice), mikroregion Boskovice zahrnoval i centrum Letovice, mikroregion Veselí nad Moravou zahrnoval i centrum Bzenec.

Tab. 3.2.14 Dojížděka za prací podle pohlaví, věku a odvětví (SLDB 2001)

	Počet dojíždějících z jiných krajů	Počet vyjíždějících do jiných krajů	Saldo dojížděky
Celkem	22 077	19 642	2 435
v tom podle pohlaví:			
muži	15 228	14 229	999
ženy	6 849	5 413	1 436
v tom ve věku:			
15 - 24 let	5 759	4 059	1 700
25 - 29 let	5 163	4 156	1 007
30 - 39 let	4 842	4 746	96
40 - 49 let	3 654	3 912	-258
50 - 59 let	2 400	2 466	-66
60 a více let a nezj.	259	303	-44
z toho podle odvětví:			
zemědělství, lesnictví	531	496	35
průmysl	5 226	5 882	-656
stavebnictví	3 499	3 312	187
doprava a telekomunikace	1 770	1 291	479
obchod	2 024	1 572	452
školství	1 004	579	425
zdravotnictví, soc. činnosti	1 404	822	582

Pokud při sledování cest za prací (dojíždějící do obce mínus vyjíždějící z obce) zohledníme i vyjížděku do zahraničí, potom saldo dojížděky v Jihomoravském kraji je záporné (– 853 osob). Bilance dojížděky za prací podle okresů Jihomoravského kraje dokresluje tradičně výsadní postavení okresu Brno-město, jediného okresu s kladným saldem dojížděky (13,4 tis. vyjíždějících a 65,1 tis. dojíždějících). Na druhé straně zcela logicky stojí okres Brno-venkov, kde je nejvyšší záporné saldo (47,9 tis. vyjíždějících a 2,7 tis. dojíždějících).